

 Landstinget DALARNA Ägare:	Dokumentets Titel: Dalabensår - Metodbok för fot- och bensår	
	Framtaget av (förf) Länsgrupp Dalabensår genom Siv Carlsson	Dokumentkategori: Vårdprogram
Gäller för: Landstinget Dalarna	Godkänt av: Karin Stikå Mjöberg Förvaltningschef Hälso- och sjukvården	Gäller fr.o.m. – t.o.m. 2016-12-15 – 2019-02-01

FÖRORD

Fot och bensår orsakar stort lidande för patienten som drabbas. Bensår brukar definieras som ”sår på underbenet av varierande etiologi, lokaliserat mellan knä och malleoler som inte läker inom 6 veckor”. Idag inkluderas även fotsåren i begreppet bensår.

Bensåren kan bli få och recidiv en sällsynthet om vi intar ett aktivt förhållningssätt. Förutsättningar för ett gott resultat är god diagnostik och behandling riktad mot bakomliggande orsak samt kontinuerlig uppföljning och utvärdering.

Vårdprogrammet utarbetades från början på uppdrag av sjukhus- och primärvårdsdirektören i Landstinget Dalarna. Vårdprogrammet uppdateras kontinuerligt av Länsgrupp Dalabensår. Denna version är nu förkortad med möjlighet att länkas till annat vårdprogram, vårdhandboken, läkemedelsboken m.m.

Synpunkter kan lämnas till länsgruppen Dalabensår, vilken ansvarar för revidering av vårdprogrammet och för uppföljning av sårsläkning av bensår i länet.

Kontaktperson, ”Dalabensår” -

Siv Carlsson, Hudmottagning, Falu lasarett, 791 82 Falun Tfn 023 – 490247

E-post siv.carlsson@ltdalarna.se

LÄNSGRUPPEN – DALABENSÅR

Marie Fellke, Läkare, Hudkliniken

Sara Fischer Läkare, Kirurgkliniken

Annica Lindell Lang, Distriktsläkare och Chefläkare/Ordförande i Specialitetsgrupp

Allmänmedicin

Marianne Henriksson, MAS, Sätters kommun

Annika Nyström, Distriktsköterska, Falu vårdcentral

Siv Carlsson, Bensårssjuksköterska, Hudkliniken,

Länkar och referenser

Västra Götaland

www.vgregion.se/skassarwebben

Lindholm, Christina:

”Sår” Studentlitteratur, 2012; Tredje upplagan

Vårdhandboken

<http://www.vardhandboken.se/Texter/Sarbehandling>

Läkemedelsboken

www.lakemedelsboken.se

Dalarnas landsting

Länsgrupp Diabetes, [Diabetes mellitus, vårdprogram Diabetesfoten](#)

Kapitel

- 1 **Bensårsläkning**
 - Mål
 - Mätmetod
 - Egengranskning
 - Processkriterier

- 2 **Etiologisk diagnos och behandlingsprinciper**
 - Remisshantering
 - Sårtyper, behandling, kompression

- 3 **Lokal sårbehandling**
 - Hudkrämer; mjukgörande och kortison
 - Smärtlindring
 - Debridering
 - Sårrengöring

- 4 **Förbandsmaterial**
 - Materialkonsulenter
 - Val av sårförband

- 5 **Kompressionsstrumpor klass 2 och 3**
 - Indikationer
 - Ordination
 - Användning
 - Utprovning
 - Beställning

- 6 **Kompressionsstövel/pumpstövel**
 - Indikation
 - Kontraindikation
 - Anskaffning
 - Behandling
 - Uppföljning

- 7 **Vårdhygien**

- 8 **Bilagor**
 - Bilaga 1 Översiktsplan
 - Bilaga 2 Omfångsmått underben
 - Bilaga 3 Gymnastikrörelser för patienter
 - Bilaga 4 Förbandsval, guide

1 Bensårsläkning

Mål

Minst 50 % av de venösa och hydrostatiska bensåren är läkta inom 3 månader efter första kontakten med sjukvården.

Inga recidiv registrerade efter läkta venösa bensår.

(Recidiv = nytt venöst sår på samma ben)

Mätmetod

För sammanställning och uppföljning av enhetens bensårspatienter används *översiktsplan*.

Bilaga 1

Registrering av alla patienter med bensår i landstingets och kommunens hälso- och sjukvård under en vecka vartannat år. "Förekomst och rutiner vid bensår"

Egengranskning

1997 introducerades "Vårdprogrammet Dalabensår", ett gemensamt kunskapsunderlag för patienter med bensår. Detta är riktat till personal inom primärvård, specialistsjukvård och kommuner i Dalarna. I länet har vi en gemensam behandlingsriktlinje.

Tanken är att arbeta med en översiktsplan som hjälpmedel för att planera, effektivisera och utvärdera bensårsvården. *Bilaga 1*

Målet i arbetet följs upp genom en återkommande egengranskning vart annat år. denna utförs genom en webbaserad länk med frågeformulär 2017, 2019.

Processkriterier

Patienten har en etiologisk diagnos

Ankeltryck är uppmätt och dokumenterat på patient som ej har palpabel puls på foten

Patient med venöst eller hydrostatiskt sår har kompressionsbehandling

Ödemfrihet *Bilaga 2* Registreras i mätvärden i patientens journal.

Sårkanter, oretade, ej macererade

Såret avbildas/mäts en gång i månaden

Få lokalförband används per enhet, förrådsansvarig kontrollerar

Patienten är smärtfri och har god nattsömn

Patienten har en god nutrition

Patienten har fått muntlig, skriftlig information om egenvård vid bensårsbehandling *Bilaga 3*

Kontinuitet av personal som utför omläggning och kompressionsbehandling

2 Etiologisk diagnos och behandlingsprinciper

Om såret ej läkt inom 3 månader efter diagnos görs ny bedömning av läkare eller ansvarig sjuksköterska.

- * Är diagnosen rätt?
- * Är rekommenderad behandling genomförd
- * Är läkningshämmande faktorer identifierade och åtgärdade?

Remisshantering:

Patienter med oklar diagnos	→ Hudmottagning
Patienter med kontakteksem	→ Hudmottagning
Patienter med stora, smärtande sår	→ Kirurgmottagning
Patienter med malignitetsmisstanke	→ Kirurgmottagning
Patienter med arteriella sår	→ Kärlkirurgisk mottagning
Yngre patienter med djup venös insufficiens	→ Kärlkirurgisk mottagning

Sårtyper, behandling, kompression *Länk till [Läkemedelsboken](#)*

Vårdprogram Västra Götaland *Länk till [Sårwebben](#)*

Film: Kärlundersökningar med doppler. Instruktion lindningsteknik. Information om bedömning av sår. Hjälpmiddel vid på-och avtagning av kompressionsstrumpor. Broschyr om ”Mat för dig som har bensår”

3 Lokal sårbehandling

Hudkrämer [Läkemedelsbehandling och rekommendationer](#), se Basläkemedel, Hud

Smärtlindring [Läkemedelsbehandling och rekommendationer](#), se Basläkemedel, smärta

Debridering [Läkemedelsboken](#)

Sårrengöring

Bakteriedödande/Uttorkande

Kaliumpermanganatlösning, badtillsats 3 %. Spädning: 1-2 ml per liter kranvatten

Dränk in en nonwovenkompress med lösningen och lägg på såret 15-20 minuter.

Pseudomonashämmande

Ättiksyrelösning 1 %. Apoteksvara.

Ättiksyra 5% APL - 125 ml lösning. Spädning, 1 del ättika till 4 delar kranvatten

Dränk in en nonwovenkompress med lösningen och lägg på såret 15-20 minuter.

4 Förbandsmaterial

Varuförsörjningen har ett upphandlingsavtal med landstingen i Dalarna, Sörmland, Uppsala, Västmanland och Örebro.

Länk till [Varuförsörjningen](#)

Materialkonsulenter

Landstinget Dalarna *Länk till [Materialkonsulent](#)*

Kommunernas personal vänder sig till One Med Sverige AB *Länk till [Kundtjänst One Med](#)*

Val av sårförband *Bilaga 4*

Länk till [Vårdhandboken](#)

Bok; Sårbehandling 2017/2018 : katalog över sårprodukter av Margareta Grauers, Christina Lindholm (uppdateras kontinuerligt)

5 Kompressionsstrumpor klass 2 och 3

Indikationer

Läkta venösa bensår, venös insufficiens

Ordination

Kompressionsstrumpor klass 2 och 3 ordineras av läkare.

Strumpan behåller sin kompressionsförmåga i ca 6 månader vid daglig användning.

Patienten som ordineras kompressionsstrumpa på ett ben har rätt till två stycken kostnadsfria strumpor per år. En hjälpmedelsavgift tillkommer per strumpa. Patienter som är ordinerad kompressionsstrumpor på båda benen har rätt till två par strumpor kostnadsfria per år. En hjälpmedelsavgift tillkommer per par.

Ändras benets mått skall ny strumpa utprovad och beställas.

Utprovade kompressionsstrumpor sätts på direkt på morgonen och tas av på natten.

Användning

Fortsätt linda benet tills såret är läkt. Börja att använda kompressionsstrumpan först efter 4-6 veckor när huden har stabiliserat sig.

Efter operation av ytlig venös insufficiens ordineras kompressionsbehandling i minst 6 månader. Vilken typ av kompression ordineras av kirurgläkaren.

Utprovning

Vid måttagningen skall benet vara ödemfritt. *Bilaga 2* Mått registreras i TakeCare under mätvärden.

Mätningen görs på morgonen av personal som kan principerna för måttagning.

En förutsättning för effektiv behandling är att måtten blir korrekta. Begränsa antalet personer som tar mått.

Länk till Riktlinjer för förskrivning av kompressionsstrumpor
www.ltdalarna.se/PageFiles/4389/Kompressionsstrumpor.pdf

Beställning

Länk till Varuförsörjningar.

Länk till beställning <http://www.varor.lul.se/webbreg/content/text.asp?sid=varusort>

Länk till OTA remiss för utprovning av kompressionsstrumpor avtal gäller t.o.m. 2019:
www.ltdalarna.se/Halso--och-sjukvard/Hitta-ratt-i-varden/Stod-vid-funktionsnedsattning/Hjalpmedel/For-dig-inom-varden/Blanketter/Blanketter-for-bestallning-av-hjalpmedel/

Blanketten till OTA finns även i Tace Care: Ta fram patientdata i Take Care-Nytt-Blanketter och formulär-Förskrivning/Anvisning ortopedtekniska hjälpmedel. Blanketten faxas till OTA.

6 Kompressionsstövel/pumpstövel

Behandling med kompressionsstövel är ett effektivt sätt att minska ödem och påskynda sårhäkning.

Indikationer

Venös insufficiens

Hydrostatiskt inaktivitetsödem – vid nedsatt eller upphävd muskelpump pga pares eller annan nedsatt rörlighet

Kontraindikationer

Kardiella ödem – uteslut kardiell genes vid bilaterala pittingödem.

Pågående infektion

Pågående djup ventrombos – risk för lungemboli.

Anskaffning

Pump Flowtron Hydroven 3, hyrs av LD Hjälpmedel. Pumpen kan även inköpas av vårdcentralen via MTF (Medicinsk Teknik och Fysik) som svarar för underhåll.

Kompressionsstöveln köps in via LD Hjälpmedel i samband med hyra av pumpen. Stöveln går inte att hyra, den är patientbunden. Om vårdcentralen väljer att köpa pump Flowtron Hydroven 3 via MTF, köps också stöveln därifrån.

Hjälpmedelsguide - Vägledning Kompressionsstövel – hjälpmedel, tillbehör:

<http://www.ltdalarna.se/PageFiles/4389/Kompressionspump%20o%20st%c3%b6vel.pdf>

Beställningsblankett:

I journalsystemet Take care via patientens journal:

Nytt/blanketter och formulär/samtliga blanketter och formulär/ beställning LD hjälpmedel

Eller enligt nedanstående adress:

<http://www.ltdalarna.se/PageFiles/4467/Best-LDH-ifyllbar.pdf>

Förskrivna hjälpmedel lånas ut till patienten med hjälpmedelsavgift. Förskrivaren skall se till att brukaren har tillräcklig kunskap för att kunna hantera produkten. Patienten ska även fylla i en Blankett, Låneförbindelse - hjälpmedel.

LD Hjälpmedel ansvarar för underhåll. Vid tekniska problem kan patienten/brukaren vända sig direkt dit. Beställ utrustningen till vårdcentralen i patientens namn och låt hen prova den några gånger innan den tas i bruk i hemmet.

Behandling

Hjälpmiddel ordineras av läkare, förskrivs av distriktsköterskan. Pumpstövel kan användas på båda benen samtidigt. Plastpåse sätts på benen för att hålla hygien.

Börja med ett tryck kring 30 mm Hg. Om detta känns bra för patienten - höj successivt under 60 minuter till max 60 mm Hg.

Det går bra att behandla med pumpstövel utan att lägga om såret om det inte är en såromläggningsdag. Sätt pumpstöveln ovanpå kompressionsbandaget. Linda om benet efter behandlingen om bindan inte sitter bra.

Vid omläggning av såret tas kompressionsbandage och förband av före pumpstövel-behandling. Benet och såret tvättas och huden/såret täcks. Sätt sedan en plastpåse över benet innanför pumpstöveln.

Uppföljning

Ordinerande läkare gör tillsammans med behandlande sjuksköterska uppföljning och utvärdering av behandling. Vårdpersonal ska försäkra sig om att pump och stövel används på rätt sätt samt att behandlingen givit avsedd effekt.

När behandlingen avslutas återlämnas pumpen till LD Hjälpmiddel.

7 Vårdhygien

[Länk till Smittskyddsenheten/Vårdhygien](#)

Hygiensjuksköterskorna på **Sektionen för Vårdhygien** svarar på frågor och har även möjlighet att besöka arbetsplatser.

Telefonnummer och e-post adresser till Hygiensjuksköterskorna

[Länk till kontakter Vårdhygien](#)

Gymnastikrörelser för patienter med bensår.

Gör varje övning 10 gånger.
Utför övningarna 2 gånger per dag.
Alla övningar utförs sakta och kontrollerat.
Övningar som går att utföra även för
sängliggande patienter är markerade med
en säng

- Trampa gammeldags symaskin.

Tryck foten nedåt i golvet
växelvis tå och häl.

- Knästräckning, sitt på en stol och för ut fötterna, en fot i taget.

- Ta ett stadigt tag med händerna i diskbänken, belasta vänster och höger ben växelvis.

•Håll i diskbänken, böj på båda knäna samtidigt som hälen är kvar i golvet.

•Håll i diskbänken, tåhävning och hälhävning växelvis, d v s gå upp på tå, sjunk långsamt ner mot golvet och lyft tårna upp.

•Knip och spreta med tårna.

Lycka till!

HUDKLINIKEN DALARNA

Förbandsval vid behandling av bensår

Förband till torra och lätt vätskande sår

Preparattyp	Ex varunamn	Indikation
Gasvävs-kompresser	Yibon	Vecklas ut och formas till fluffiga kompresser
Nonwoven-kompresser	Yibon	
Sårbeddskydd	Jelonet Autraman	Vaselinindränkt gasväv. Till ytliga lesioner
(den med blank yta)	Yibon	Lågabsorberande Sårbeddskydd eller sekundärförband

Förband till måttligt vätskande sår

Preparattyp	Ex varunamn	Indikation
Hydrocolloida	Duoderm-standard	Granulations-stimulerande. Upprensande. Bakteriehämmande. Smärtstillande.
Polyuretanskum	Aquacel Foam Allewyn Cutimed Siltec Mepilex Lite	Mellanabsorberande. Fuktighetsbevarande
Gasvävskompresser	Ybion	Absorberande Många användningsområden. Billigt

Lösningar, geler och pasta

Preparattyp	Ex varunamn	Indikation
Smärtstillande	Instillagel 2% Xylocainsalva 5% Xylocain spray Xylocaingel 2% i vissa fall	Läggs i och omkring såret inför omläggning
Antibakteriellt	Kaliumperman-ganat lösning 3%, spädes 1-2 ml/liter vatten	Kompresser indränkes läggs på sår i 15-20 minuter Balja i vissa fall
	Ättiksyrelösning 1%	Kompresser indränkes läggs på sår i 15-20 minuter
	Prontosan (Användes endast hudmottagning)	Sårspolvätska eller gel
Sårkantsskydd	Cavilon Secura Niltec	Skydda sårkanter

Förband till kraftigt vätskande sår

Preparattyp	Ex varunamn	Indikation
Polyuretan skum	Tegaderm Foam	Högabsorberande. Fuktighetsbevarande
Alginat	Seasorb Soft	Lättblödande sår. Bildar gel med exudat. Smärtlindrande. Hemostatiskt Kräver sekundärförband
Absorbtionsförband	Zetuvit Plus	Högabsorberande Spärrskikt Sekundärförband
Hydrofiber	Aquacel Extra	Bildar gel med sårvätskan. Bra till Blottade senor, fuktas med NaCl. Kräver sekundärförband

Förband med antimikrobiell funktion

Preparattyp	Ex varunamn	Indikation
<i>Hydrofoba förband</i>	Sorbact	Binder mikroorganismer till kompressytan. Infektionsprofylax till Rena sår och masserade intertriginösa hudområden.
<i>Silver</i>	Aquacel Ag+Extra	Innehåller silver. Restriktivet i användandet, detta lagras i naturen.
<i>Cadexomerjod</i>	Iodosorb	Högabsorberande. Löser fibrin, ändrar färg vid behov av byte

Förband med specialfunktion

Preparattyp	Ex varunamn	Indikation
<i>Polyuretanskum med tillsats</i>	Polymem Polymem WIC Polymem MAX	Alla sår Upprensande. Läkingsstimulerande. Fuktighetsbevarande Högabsorberande
<i>Kol</i>	Carboflex	Absorberar dålig lukt
<i>Kollagen</i>	Suprasorb C	Resoberas i vätskande sår. Triggas syntesen av kollagen. Kräver sekundärförband
<i>Hydrogel</i>	Suprasorb G	Rena sår. Granulerade sår. Fibrinbelagda sår. Fuktighetsbevarande.
<i>Zinkstrumpa</i>	ZipsoC	Strumpa med zinkoxid, vaselin och paraffin. Underbensksem

Kompression Bindor och strumpor

Preparattyp	Ex varunamn	Indikation
<i>Ingen lindning</i>		AAI $\leq 0,6$ Ordnation från läkaren
<i>Kortsträcks binda</i>	Rosidal K Porelast	AAI $\geq 0,8$ (AAI 0,5-0,8 läkarordination)
<i>Långsträcksbinda</i>	Lastodur Strong	AAI $\geq 0,8$
<i>Mellansträcksbinda Till mobila och icke mobila patienter</i>	Coban 2 Profore	AAI $\geq 0,8$ AAI $\geq 0,8$
<i>Mellansträcksbinda Till mobila och icke mobila patienter</i>	Coban 2 LITE Comprifore LITE	AAI $\geq 0,5$ AAI $\geq 0,6$
<i>Klass 1 strumpa</i>	Standard eller måttbeställda Se Varuförsörjning	18 mmHg
<i>Klass 2 strumpa</i>	Se ovan	23-32 mmHg
<i>Klass 3 strumpa</i>	Se ovan	34 – 46 mmHg